

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 1 (39)

Вінниця – 2022

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу
ВИПУСК № 1 (39)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія ВЦ № 1065-423-ПР від 24 грудня 2019 року
Журнал

(науково-виробничий, навчальний, довідковий)

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік
Мова видання: українська, російська, англійська, німецька

Тематичні напрями Вісника:

- ❖ Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- ❖ Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- ❖ Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- ❖ Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- ❖ Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- ❖ Challenges in Education
- ❖ Відомі імена року
- ❖ Конкурси

Номер затверджено на засіданні науково-методичної ради
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Протокол № 3 від 18 лютого 2022 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.;
відповідальний редактор: методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** к.пед.н., доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д.пед.н., проф. Заболотний В.Ф., д.філ.н. Войцехівська Н.К., д.філ.н., проф. Слободинська Т.С., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Когутюк О.В., к.мист-ства Іскра С.І., к.пед.н. Головська І.В., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Луцинкевич Л.А., Царик А.П.

Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу/[ред.кол.: Войцехівський К.Ф. (гол.ред) та інші]. – Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2022. – Випуск 1(39). – 124с.

© КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 2022

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА	6
-----------------------	---

ЛАБОРАТОРІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ, МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

Тарашевська О.В., Цісар І.В.

Здоров'язбережувальні технології на заняттях з логоритміки	7
--	---

Калашнюк Є.Й.

Національне мистецтво як чинник формування професійної культури та компетентності майбутнього вчителя музики.....	10
---	----

Павленко М. В.

Фортепіанна мініатюра як засіб художньо-естетичного розвитку здобувачів освіти	13
--	----

Мельник А. Ю.

Інноваційні стратегії навчання для сучасної педагогіки.....	17
---	----

Нечипоренко Т.А.

Сучасні виховні технології в позакласній виховній роботі	21
--	----

Матвієнко Н.А.

Розвиток критичного мислення на уроках української мови та літератури	34
---	----

Бевз В.В.

Тестовий контроль у методах і засобах особистісно-орієнтованого навчання ...	37
--	----

Буга О.І.

Економічні ділові ігри на базі комп'ютерних технологій	43
--	----

ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ

Стасенко А.М.

Корисні поради при підготовці до ЗНО з історії України здобувачів освіти в умовах змішаного навчання	47
--	----

Бабій В.М.

Бідність в Україні: міф чи реальність	50
---	----

Марценюк О.Г.

З досвіду укладання практикуму до атестації іншомовного читання та говоріння (анотація видання).....	55
--	----

ЛАБОРАТОРІЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Сіранчук Тетяна

Екологічна стежка як перший крок до екологічної свідомості дошкільника.....	71
---	----

Щаслива Юлія	
Використання елементів арт-терапії в корекційно-виховній роботі з дітьми	74
Кича Наталія	
Педагогічні умови підготовки вчителя початкових класів до організації освітнього процесу в дистанційному режимі	78
Зінченко Віта	
Теоретичні основи впровадження змішаного навчання в систему підготовки майбутніх вчителів початкової школи	82
Присяжнюк Д.С., Мартинюк Ю.Г.	
Вінницькі силовики на міжнародній арені	88
Романуха Ю. В., Кушко І. С.	
Минуле та нові звершення Обласного наукового ліцею-інтернату КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»	92
Клапко С.В.,	
Видатний український мислитель і письменник Сковорода Григорій Савич	
Конкурси	97
Вимоги до підготовки науково-методичних статей з Збірника «Вісник науково-методичних досліджень» Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу»	104
Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел з урахуванням національного стандарту України дсту 8302:2015	118
Вимоги до підготовки науково-методичних статей збірника «Вісник науково-методичних досліджень» Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу»	124

Петров Олег – випускник 2018 року (Бронзовий призер Чемпіонату світу з веслування (2019, Чехія), Майстер спорту України з веслування на байдарках і каное).

Хижняк Ірина – випускниця 2019 року (Майстер спорту міжнародного класу зі спортивної акробатики (МСУМК), бронзова призерка Кубку світу зі спортивної акробатики (2019, США), срібна призерка Чемпіонату Європи (2017, Польща), срібна призерка Кубку України зі спортивної акробатики серед дорослих).

Івасик Євген – Майстер спорту України з веслування на байдарках і каное, 17-разовий чемпіон України, багатократний призер України.

Хоменський Владислав – український спортсмен, легкоатлет, чемпіон України з бігу на 800 метрів у приміщенні (2021, Суми).

Брацюнь Дмитро, Дідичук Дмитро, Коваленко Артем, Лізавенко Віталій, Сауляк Василь, Ставнійчук Богдан входять до основного складу футбольної команди «Блохіна-Беланова» м. Вінниці, учасники Чемпіонату України вищої ліги

серед ДЮФЛ (3 місце); учасники Чемпіонату області (вища ліга 1 місце); переможці Чемпіонату міста Вінниці (1 місце); учасники численних всеукраїнських турнірів.

Педагогічний колектив ліцею активно підтримує наших учнів у спортивних здобутках, саме тому вони успішно стають студентами нашого коледжу та намагаються підтримувати заклад на сходинці спортивного п'єдесталу.

Саме з такого розмаїття подій і складається нетлінна історія Обласного наукового ліцею-інтернату Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», який у 2020 році відсвяткував свою 20 річницю діяльності.

Сьогодні, мабуть, таким і має бути життя закладу освіти – наповнене цікавими історіями, незабутніми починаннями, креативними ідеями, зворушливими зустрічами, виваженими рішеннями, мудрими вчинками та щирими переживаннями.

Успішних нам нових звершень !!!

*Стаття надійшла до редакції
20 грудня 2021*

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МИСЛИТЕЛЬ І ПИСЬМЕННИК СКОВОРОДА ГРИГОРІЙ САВИЧ

УДК 821.161.2.09Сковорода

КЛАПКО С.В.,

викладач кафедри української філології

КЗВО «Вінницький гуманітарно – педагогічний коледж»

Annotation. The article is dedicated to the great Ukrainian philosopher, humanist, poet Hryhoriy Savych Skovoroda. Life and creative path are revealed. Frying pan surprised contemporaries with versatile talent, encyclopedic knowledge. He taught to treat his own life and the lives of others as the highest value.

Key words: ancient Ukrainian literature; working people; belief in truth, science, the power of the human mind; "Related work".

Постановка проблеми. Минуло багато часу, як самотній письменник Григорій Сковорода ходив по землі. Проте голос його не стихає, а все дужчає. Його заповіді справедливості, добра, людяності, працьовитості знаходять відгук і в наших серцях.

Ще за життя Сковороду називали “українським Сократом”, “українським Горацієм”, бо він значно розвинув на Україні філософію, літературу, педагогіку. У своїх творах Сковорода оспівував природу України, її працьовитих людей, прагнення до щастя й волі, висміював панів за їх паразитизм, за знущення з народу. А ще він проголосив людину та її волю найвищою цінністю.

На жаль, за його життя не було надруковано жодного твору. Проте сквородинівські поезії швидко поширювалися на Україні вустами народу. Гостре непідкупне слово Сковороди в моторошній темряві кріпосницької сваволі спалахувало чистим вогнем і торувало стежку народному щастю. Митець цілком справедливо вважав, що щасливим може бути тільки той народ, в якого щаслива кожна особа.

Мета статті: ознайомити з життєвим і творчим шляхом Г.Сковороди – філософа, просвітителя, поета, висвітлити яскраві сторінки життя, ідеї, пошуки та прагнення одного з найкращих синів України; спонукати до роздумів над важливими життєвими проблемами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першим, хто написав розлогий життєпис філософа, що й досі залишається важливим джерелом для вивчення його життя і творчості, був його учень і друг М. Ковалинський (“Житіє Григорія Сковороди”).

Д. Багалій і В. Ерн доповнили життєпис біографічними відомостями, яких бракувало у М.Ковалинського. Спогади сучасників письменника про його шкільні роки за часів І.Срезневського подано в книзі Д. Багалія в примітках у перекладі українською мовою.

Серед дослідників життєвого і творчого шляху Григорія Сковороди – відомі українські вчені: Ю. Барабаш, Л. Махновець, І. Пінчук, М. Попович, Л. Ушкалов, Г. Хоткевич, Д. Чижевський, В. Шевчук, В. Шинкарук.

Творчість Г. Сковороди цікавила і вчених Європейського Заходу та США, зокрема, ще 1928 р. в Берлінському університеті захищалась дисертація “Григорій Сковорода” (1722 – 1794). В статті дослідниці з Мюнхена Д. Тетериної-Блохин “Деякі дані про родовід та оточення Г.С. Сковороди” йдеться про лист з архіву д-ра Д. Олячина (УВУ) від 16.12. 1962 р., де вчений подає теми викладів на зимовий семінар 1962/63, серед яких зазначалася тема: “До питань про перебування Г. Сковороди у Слобідській Україні”. В Америці 1990 р. вийшли байки і афоризми Г. Сковороди з біографією митця та аналізом його творчості.

Виклад основного матеріалу дослідження. На заключному етапі розвитку давньої української літератури художньою вершиною ознаменувалась творчість Григорія Савича Сковороди, славнозвісного філософа і письменника. Маючи на увазі його вершинне, епохальне значення, Іван Франко писав: “Григорій Сковорода – поява вельми помітна в історії розвою українського народу, мабуть, чи не найзамітніша з усіх духовних діячів наших 18 століття”. (Записки наукового товариства ім. Шевченка, - т. 5 – кн. 1 – Львів, 1895. С.79).

Могутній талант Григорія Сковороди зробив великий вплив на подальший розвиток письменства. Його справедливо називають предтечею нової української літератури, ім'я українського філософа і письменника знане, любиме в країнах слов'янського світу. Відзначення за рішенням ЮНЕСКО 250 – річчя від дня народження Григорія Сковороди засвідчило вагомість його творчого внеску в світову культуру.

Велич і безсмертя Григорія Сковороди полягає в тому, що він у глуху пору найжорстокіших утисків українського народу став на захист людей праці. Протягом усього життя невтомно відстоював надбання гуманізму: “Будь тільки людиною”. Своїми творами, прикладом свого життя утверджував віру в правду, науку, силу людського розуму. Він був справжнім народним філософом, який учив, як жив, і жив, як учив. Розповіді про нього ще за життя його сприймалися із затамованим подивом.

Колискою видатного філософа і письменника було с. Чорнухи на Полтавщині. Тут він народився 3 грудня (за новим стилем) 1722 року в сім'ї малоземельного козака. В умовах сільського трудового побуту формується його демократичний світогляд, проявляється музичне обдарування. Маючи прекрасний голос, Григорій стає співаком у церковному хорі.

Ще й досі у с.Чорнухах живуть родичі – нащадки Григорія Сковороди. Збереглося свідчення земляків, що в дитячі роки довелось йому, як пізніше Тарасу Шевченку, пасти вівці. Захопившись читанням книг, хлопчина не помітив, як загубилась одна вівця. За це добре дісталось від батька. Закінчилось утечею малого хлопця. Тільки через місяць батьки

дізнались, що їх син у далекому селі пасе людські вівці. Із заробленими грішми повернувся Гриць до рідної хати й став просити, аби його відпустили вчитись до Києва. Пригода з утечею вплинула на батьків і вони згодилися виконати прохання сина.

Після закінчення сільської школи 12 – річним юнаком Григорій Сковорода вступає в Києво – Могилянську академію. Його дев'ятнадцятирічне навчання в академії кілька разів переривалося. Спочатку він потрапив співаком у придворну царську капелу. Згодився на поїздку в Петербург, можливо, із – за бажання зустрітись там із старшим братом Степаном, який трохи раніше прибув до столиці, щоб відшукати місце для роботи.

У придворній співацькій капелі Григорій Сковорода здобуває ґрунтовну для свого часу музичну підготовку, звання «придворного уставника». Звичаї придворної знаті не відповідали його душевним запитам, а тому він після трирічного перебування у столиці повертається до Києва і продовжує навчання в академії.

Знову навчання Сковороди переривається у зв'язку з нагодою побувати протягом п'яти років за кордоном. У складі посольської місії він потрапляє в Угорщину. При виконанні обов'язків співака – уставника йому вдається, користуючись прихильністю керівника дипломатичної місії генерала Вишневського, побувати в різних містах Європи. Відвідує він Відень, Братиславу, а також – Австрію, Північну Італію, Німеччину та Польщу. Як засвідчують перекази, Григорій Сковорода захоплюється ідеями гуманізму й просвітництва, знайомиться з досвідом навчання в університетах, працює в бібліотеках, студіює філософські праці. Він

був добре обізнаний з античною і середньовічною культурою, володів багатьма мовами. Знаючи творче обдарування Сковорода, його в кількох університетах запрошували на посаду викладача. Будучи палким патріотом, він повертається в Україну і продовжує навчання в академії.

І знову в навчанні настала перерва, коли Григорія як кращого студента було рекомендовано викладачем у Переяславський колегіум. Тут він підготував і читав курс лекцій “Рассуждение о поэзии и руководство к искусству оной”. Уцілили лише фрагменти цього курсу. Викладався згаданий курс за новими досягненнями. З цим не міг погодитись наставник колегіуму, який вимагав, щоб викладач визнав свої погляди помилковими. Цього не зробив Сковорода і був звільнений (точніше – вигнаний).

Повернувшись до Києва, продовжує навчання в академії. Знову його як кращого студента рекомендують домашнім учителем до поміщика Степана Томари в с.Коврай на Переяславщині. Тут умови педагогічної роботи склались несприятливі. До Григорія Сковорода щиро прив'язався хлопчик Василько. Щоб проводити з ним навчальні заняття, довелося здібному вчителю терпіти приниження деспотичної сім'ї жорстоких поміщиків – кріпосників.

Після шестирічної роботи домашнім учителем Сковорода не повернувся в Києво – Могилянську академію. Повного курсу академічної освіти він не закінчив, залишившись на все життя “студентом”.

З 1760 до 1769 року Григорій Сковорода працює викладачем Харківського колегіуму. Тут він пропагує свої демократичні ідеї. Посипались доноси. Його звільняють. На цей час припадає

встановлення щирої дружби із студентом Михайлом Ковалинським.

У нелегкий період життя, коли Сковорода залишився без роботи, він зустрівся із своїм колишнім вихованцем Василем Томарою, який прославився у дипломатичній діяльності. З його пропозицією взяти участь у дипломатичній місії – поїздки в Грузію Сковорода не погодився, бо місія мала характер демонстрації колонізаторської політики російського царизму. За все життя Сковорода не зробив ні одного кроку, який би міг свідчити про його відступництво від тих ідеалів, які він чесно і щиро відстоював.

У Харківському колегіумі Григорій Сковорода викладав етику (“добронравне”), а також синтаксис та грецьку мову. У своїх вихованців він посилював жадобу до знань, наукового пізнання світу. Його просвітительсько – педагогічна діяльність підготувала ґрунт для відкриття в Україні першого університету. Такий університет було відкрито в Харкові 1802 року. Пожертвування на нього найбільше подали учні педагога, його знайомі, прихильники його таланту.

Залишивши Харківський колегіум, Григорій Сковорода останні свої 25 років провів у мандрюванні. Його мандрівне життя було протестом проти тогочасної соціальної неправди. Він пояснював, що щастя людини полягає не в матеріальних благах і почестях, а скоріше досягається в бідності й простоті. Майно його було невелике: до простої подорожньої торби він клав пару запасних чобіт, флейту, дві – три улюблені книги і мандрував великими просторами Східної України.

Подорожуючи, Сковорода виконував роль мандрівного університету і академії. Він був бажаним гостем, співрозмовником, охоче пропагував свої філософські погляди.

Мешканці тих слобід, де він зупинявся, любили його, як рідного. Він висловлював їм добрі поради, дарував на згадку переписані власною рукою свої твори. Сковорода вчив народні маси, де тільки можна було: в школі, по хатах, на цвинтарі, роздоріжжі, на ярмарках. Коріння всього суспільного зла він вбачав у неучтві. Ось чому він так наполегливо виступав за освіту.

Свої погляди на природу, людину й суспільне життя Григорій Сковорода сформував у таких філософських творах, як “Наркісс. Разглагол о том: узнай себе”, “Симфонія, наречення Книга Асхань о познании самого себе”, “Разговор дружеский о душевном мире”, “Разговор, называемый алфавит, или букварь мира”, “Книжка о чтении священного писания”, “Брань архистратига Михаила со сатаною о сем: легко бать благим”, “Диалог, или разглагол о древнем мире”. Сковорода пояснював, що кожна людина повинна пізнати себе, пізнати свої здібності й відповідно до них знаходити своє місце в житті. Заклик до самопізнання для епохи 18 ст. був прогресивним.

Поет відстоював свободу особистості, працю за своїми уподобаннями, так звану “сродную” працю. У його філософських поглядах пробудилося усвідомлення цінності людської особистості, Це почуття розвивалось у нього паралельно з усвідомленням значення народу в історичних подіях. Своєю діяльністю він прагнув розбудити темний народ. Він вірив, що народні маси, пізнавши зло, неодмінно звільняться від нього, побудують нове суспільство, засноване на розумі, істині, доброчесності.

Довгорічне мандрівне життя підкосило здоров'я Сковороди. Відчуваючи скору кончину, він влітку 1794 року здійснює

свою останню триставерстову подорож з Харківщини на Орловщину, де в с. Хотегові проживав Михайло Ковалинський. Зустріч була радісною і незабутньою. Тут Сковорода передав колишньому вихованцю на збереження свої філософські і художні твори. Ця спадщина збереглася. Михайло Ковалинський написав перший життєпис про свого вчителя, видатного мислителя і письменника.

Того ж року Сковорода повернувся в Україну і 9 листопада (за старим стилем) помер у с. Івонівці на Харківщині. У його пам'ять тепер село називається Сковоридинівкою. На могилі викарбувані заповітні слова: “Світ ловив мене, але не впіймав”. У цих словах любий народом поборник правди й соціальної справедливості підтвердив, що він був і залишився невлотим для владарів світу гноблення й визиску.

Про життя і творчість Григорія Сковороди написано багато наукових праць. Образ народного мислителя і письменника відтворений у численних творах літератури та мистецтва. Видана в 1972 році Харківським університетом бібліографія творів Сковороди та літератури про нього нараховувала 1442 назви. Тепер ця цифра вже перевищує дві тисячі.

Ні одного свого твору Сковорода не побачив надрукованим. Його твори поширювались у рукописних списках. Їх постійно переслідувала царська цензура, забороняла друкувати. Лише окремі його твори побачили світ у 1861 році та у зв'язку з відзначенням 100 - річчя від дня смерті. Твори Григорія Сковороди, якщо видавались, то переважно з численними скороченнями. Професор С.Х. Чавдаров навіть обґрунтовував необхідність таких скорочень. Він писав: “Сковорода, ідучи за традиціями Київської академії і взагалі

наслідуючи старі літературні звичаї, іноді підкреслював свої моральні положення біблійними висловами. Зрозумілі для 18 віку, ці екскурси до Біблії є зовсім непотрібними для сучасного читача. Його повинні цікавити ті зерна істини, що їх висловлює славетний український філософ та письменник, а не застарілі риторичні засоби, до яких він вдавався. Тому біблійні елементи при перекладі скорочено без усякої шкоди для справи”.

Абсурдність таких скорочень очевидна. Проти подібної практики скорочень виступав академік О.Білецький.

Нове прочитання творчої спадщини Сковороди розпочалося в умовах незалежної української держави. Його започаткувало перше наукове видання “Григорій Сковорода: Дослідження, розвідки, матеріали (К., 1992)”. У цьому виданні по – новому осмислюється життя і діяльність Григорія Сковороди і ті суперечки, які й досі не припинилися довкіл його імені...

Філософська і художня спадщина Сковороди вимагає нового прочитання, нового осмислення. Уваги потребують погляди на його поетичну творчість як складову частину, придаток, ілюстрацію до його філософських творів. Самобутній талант поета розкрився у створенні ліричних пісень. Виявляється, що в хронологічному плані поетична творчість Сковороди переважно передувала виникненню його філософських творів. Осмислення ліричних мотивів у творчості поета допомогло пізнати й аналізувати пейзажні поезії Сковороди на рівні повноправного жанру в його художній спадщині.

Основні ліричні поезії Сковорода увів до збірки, яку назвав “Сад божественних

пісень, прозябший із зерн священного писання”. Ця назва подається в підручниках та багатьох виданнях за першою частиною, а друга – Сковорода звертався до “Біблії”, розробляв біблійні сюжети, на основі яких створив прекрасні ліричні пейзажі та соціального звучання поезії.

Центральною проблемою лірики і всієї творчості Сковороди стала проблема про невідповідність між природою і суспільним влаштуванням життя. Пейзажна лірика Сковороди олюднена. У ній ліричний герой славить красу природи, проголошує заклик до єднання з нею. Із поезій виділяється відома сатирична пісня “Всякому місту – звичай і правда”, в якій Сковорода викриває негативні типи тогочасного суспільства. Всього в збірку “Сад божественних пісень, прозябший із зерн священного писання” увійшло 30 поезій. Стільки ж байок Григорій Савич об’єднав у відому збірку “Байки Харківські”. В листі до друга П. К. Панкова він пояснював, як потрібно розуміти жанр байки, зокрема, вдало порівнював байку з горіхом. Так, як зерно горіха ховається під шкаралупою, так у байці справжня істина прихована в алегоричному тлумаченні образів – персонажів.

Дорогоцінна спадщина Григорія Савича Сковороди увійшла у скарбницю національної і світової культури. Він належить до тих істинних мислителів і митців, що, за словами нашого земляка Михайла Стельмаха, “народжуються двічі, спершу ніжною рідною матір’ю, а потім суворою матір’ю, що іменується історією. Золотим снопом врожаю дозріло слово Г.Сковороди для людей і століть! І сьогодні воно хвилює нас! І сьогодні воно є сучасним серед наших сучасників”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сковорода Г. Повне зібрання творів. Т.1. К., “Наукова думка”, 1973.
2. Сковорода Г.С. твори у 2 – т. Т.1.: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. / Г.С. Сковорода. Перекл. із староукр.; Гол. ред. кол. М.Жулинський та ін..; Передмова Мишанич О. – К : ТОВ “Видавництво “Обереги”, 2005.
3. Сковорода Г.С. Твори: у 2 т. Т.2 (Г.С.Сковорода. – 2 – вид., випр.. – К: ТОВ “Видавництво “Обереги”, 2005.
4. Сковорода Г.С. Вибрані твори (Г.С. Сковорода; упоряди. та передмова Л. Ушкалова; та С. Вакуленка. – Х,: 2007.
5. Шинкарук В.І. Філософія Григорія Сковороди. – К. : “Наукова думка”, 2005.

*Стаття надійшла до редакції
20 грудня 2021*